

Термін «постімпресіонізм» широко розповсюджений в культурологічному просторі, часто використовується дослідниками в досить вільному трактуванні і не має чітко визначених меж. Причина цього приховується у складності визначення самого явища постімпресіонізму.

Іntenсивно застосований імпресіоністами контраст додаткових кольорів спонукав художників Ж.Сера і Поля Сіньяка розробити «строго науковий» живопис — пуантилізм (дівізіонізм, неоімпресіонізм). Вони розміщували мазки або крапки чистого кольору поруч, сподіваючись, що вони, злившись не механічно, а оптично в оці глядачана втратять інтенсивності. Таким чином, все значення пуантилізму полягає у здійсненні чергового кроку в напрямку автономізації картини як певної довільної просторової структури, старанно обдуманій, в якій роль представлення природи редукована до становища «візуальної схеми». Крім того, завдяки розбиттю кольору на послідовні, спеціально визначені елементи, пуантилісти прийшли до відмови від «натурального світла», тобто від «субстанції», що раніше визначала композицію і колористику картини.

Оскільки метод Ж. Сера підпорядковував колірні гармонії його картин впливу фізичних і ритмічних законів, такі елементи як фактура, композиція і лінія неминуче набували першорядного значення, так як саме вони давали найбільший простір ініціативі художника і дозволяли йому підкоряти своїй творчій волі «компоненти» картини [5, с. 66].

Прикладом радикальної об'єктивістської реакції на імпресіонізм була творчість П.Сезанна, в якій присутні два важливих моменти, що мають виключне значення для подальшої долі мистецтва: 1) всі предмети дійсності можна звести до форм кулі, конусу і циліндру; 2) допустима деформація оптичної перспективи, завдяки чому іноді виникає ефект «зворотної перспективи».[6] Таким чином, хоч П. Сезанн і намагався, за його власними словами, «зробити з імпресіонізму щось таке ж міцне і довговічне, як мистецтво музеїв», але саме в його художній концепції і роботах містились елементи, розвинені його послідовниками в кубізм.

Важливий внесок у розвиток художньої системи постімпресіонізму зробив Е. Бернар, що одним з перших став застосовувати спрощення форми і кольору, натомість оптична перспектива в деяких його роботах зникає, поступившись місцем площинній композиції (все це пізніше стане невід'ємними ознаками окремого напрямку у мистецтві — примітивізму).

Початок радикального трактування кольору пов'язаний з творчістю Л. Анкетена, який довів, що художник цілковито суб'єктивно, навіть свавільно може обирати колірне вирішення картини, цілковито не рахуючись з природою. Це стало вступом до розробки символіки кольору, що поступово набула самостійного значення.

Усі ці відкриття і новації були розвинуті і довершені П. Гогеном, В. Ван Гогом і А. Тулуз-Лотреком, творчість яких далеко вийшла за рамки постімпресіонізму.

Таким чином, за щирого бажання «об'єктивувати» імпресіонізм, постімпресіоністи насправді посприяли посиленню суб'єктивістського початку в подальшому розвитку світового живопису.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сморг Л. О. Естетика : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Л. О. Сморг. – К. : Кондор, 2009. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/ethics/smorzh_estetika/part9/907.htm.
2. Довгань О. В. Мистецтво в соціологічних теоріях XIX – поч. XX ст. [Електронний ресурс] / О. В. Довгань // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 4. – С. 311–314. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkm_2013_4_61.
3. Музиль Р. Человек без свойств : роман. В 2 Кн. / Роберт Музиль / Пер. с нем. С. Апта. – М. : Худож. лит., 1984. – Кн. 1. – 1032 с.
4. Алексієвець Л. М. Історія світової культури: Частина друга: від Бароко до сучасності / Л. М. Алексієвець, М. М. Алексієвець, О. І. Шама. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 656 с.
5. Ревалд Д. Постимпрессионизм: От Ван Гога до Гогена / Джон Ревалд / Пер. с англ. П. В. Мелковой ; Общ. ред. и предисл. А. Н. Изергиной. – Л.-М. : Искусство, 1962. – Т. 1. – 436 с.
6. Сезанн П. Переписка. Воспоминания современников / Поль Сезанн / Пер. с франц. ; Сост., вступ. ст., прим. Н. В. Яворской. – М. : Искусство, 1972. – 370 с.

Федчишин Т.

Науковий керівник – доц. Бабій І. М.

СЕМАНТИКО-ЕСТЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМПЗИТИВ У РОМАНІ

«ЩОДЕННИК СТРАЧЕНОЇ» МАРІЇ МАТІОС

Композиція є одним із невичерпних джерел українського словотворення, збагачення лексичного фонду загальнонародної української мови. Чимало вчених здійснювало спроби опису цих одиниць із погляду історії виникнення та розвитку, словотвірної структури та семантики, їхнього функціонування та призначення в тексті. «М.Я. Плющ, С.П. Плющ, С.П. Самійленко, І.Й. Тараненко досліджували питання походження іменників-композитів; Н. Ф. Клименко вивчала словотвірну структуру й семантику складних слів сучасної української мови; процеси утворення композитів як один зі способів формально-граматичної реалізації семантичної структури

речення висвітлено у працях К.Г. Городенської. Особливості деривації та семантику композитів сучасної української мови описано у працях Л.Є. Азарової, В.О. Горпинича, Є.А. Карпіловської, М.Т. Черемисова та ін” [1, с. 18].

Мета нашої статті – описати семантику та особливості вживання іменників-композитів у романі «Щоденник страченої» Марії Матіос.

Актуальність статті. Марія Матіос – одна з найпопулярніших сьогодні письменниць, постать якої стала певною мірою харизматичною в сучасній українській літературі. Письменниця має пряме відношення до розвитку й збагачення мови. Серед усієї літератури про творчість Марії Матіос немає праць про складні слова, які письменниця використовувала у своїй творчості. У нашій роботі ми спробуємо дослідити іменники-композити у романі «Щоденник страченої», який є одним із найкращих її творів, а тому наше дослідження є **актуальним**.

У лексичній системі української мови композити складають вагомий шар лексики. У різних авторів визначення композитів ґрунтуються певною мірою на різних засадах та принципах. Можна виділити чотири основні різновиди характеристик композитів: 1) за основу береться морфемна структура слова; 2) на перший план висувається семантична єдність компонентів складання; 3) в основу трактування композитів покладено співвіднесеність складного слова зі словосполученнями; 4) складні слова утворюються за принципом аналогії [1, с. 31].

У широкому значенні композити трактуються як “складні слова, утворені з двох або кількох слів, основ чи коренів, об’єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова” [3, с. 259]; у вузькому – “як складні слова, утворені основоскладанням” [5, с. 71]. “У працях Є. Рудницького, І.І. Ковалика, В.М. Русанівського, Н.С. Родзевич, В.О. Горпинича та інших утворення композитів тлумачиться як наслідок лексикалізації понять, виражених словосполученнями, яка супроводиться зміною форми (структури) та семантики одиниць, що є компонентами складного слова” [1, с. 145].

Одним із яскравих репрезентантів функціонування іменникових композитів є роман «Щоденник страченої» Марії Матіос, в якому простежуємо велику кількість іменників-композитів. Виявлені іменники за семантикою можна об’єднати в кілька тематичних груп, а саме:

- назви емоцій, відчуттів, внутрішніх властивостей, психічного стану людини: **самообман, серцебиття, почуття-пережитки, напівіснування-напівумирання, мара-переслідувачка, божевілля, самогубство, самовбивство, самосуд, душа-самітниця, спогад-хвороба;**

- назви рис характеру, манери поведінки: **пройдисвіт, перекотиполе, марнославство, милосердя, благосердя, малослів’я;**

- назви дій, процесів, явищ: **листопад, землетрус, самоанестезія, двобій, дітовбивство, самореалізація, співпадання, самозамах, заборони-перестороги, самопочуття;**

- назви, що містять кількісну характеристику: **багатоманітність, десятиліття, тисячоліття;**

- назви понять, термінів: **гінекологія, всесвіт, юриспруденція, правосуддя, атмосфера;**

- назви зі значенням суб’єктивної оцінки: **цуцик-дворняжка, їжачки-піки;**

- назви, що характеризують спосіб життя: **сусід-п’яничка, блудниця-черниця;**

- назви одиниць міри та ваги: **сантиметр, кілограм** (*Він знає кожен сантиметр мого тіла краще, ніж я його*).

Ці іменники-композити складають тематичну групу іменників з абстрактним значенням. До категорії абстрактності науковці зараховують “слова, які не здатні викликати жодних візуальних образів у свідомості або пам’яті, не мають конкретно-речового вираження, співвідносяться передусім із внутрішнім світом людини, її моральними й психічними властивостями, розумовим складом, рисами характеру, а також які позначають явища довколишнього світу, суспільні поняття тощо” [7, с. 82].

Велику частку серед виявлених іменників-композитів становлять назви осіб, які відносимо до певних тематичних груп:

- внутрішні якості, властивості: **всесильниця, вседержителька, великомучениця, триюда, серцешматовувач, миротворець, чоловік-монстр;**

- соціальний статус, роль у суспільстві, матеріальне становище: **авторитет, чоловік-циган, людина-жінка, постмодерніст, голопупинці, жінка-сирота, злочинці-рецидивісти;**

- релігійні переконання, політичні погляди: **лектори-атеїсти, відсиденти-дисиденти, жінка-християнка, єзуїт-інквізитор;**

- рід занять, діяльність: **жінка-суддя, псевдописарчук, чоловік-кіллер, подруга-докторша, мисливці-полювальники, розвідник-нелегал, автопілот, анестезіолог, фізик-теоретик, носій-господар, авантюрист, шпигун-аналітик, технолог, співробітник, психотерапевт, правоохоронець, дівчинка-школярка.**

Найменше використовує письменниця у своєму романі іменників з конкретно-предметним значенням. “Конкретними є іменники, в яких типізується лише конкретне уявлення про предмет” [4, с. 38]. Лексико-

граматичний розряд конкретних іменників охоплює іменники, які позначають дискретні предмети, тобто такі предмети, що існують окремо, а отже підлягають рахункові. На відміну від абстрактних, "конкретні іменники позначають предмети, істоти, явища і події, які сприймаються органами чуття людини" [6, с. 51]. До цих іменників належать також назви часових одиниць, географічні назви, власні назви, тобто "предметність конкретних іменників набагато ширша від її узвичаєного розуміння" [8, с. 324]. Такі іменники можна об'єднати в такі тематичні групи:

- назви приміщень, місць, будівель тощо: **епіцентр, сміттєзвалище, воєнком;**
- назви предметів, побутових речей, виробів, інструментів: **літопис, томограф, циферблат, магнітофон, сміттєпровід, телефон, фотографія, гіпсокартон, калейдоскоп, бюстгальтер, термометр, кардіограма, зубочистка, автограф, монографія;**
- назви апаратів, машин, механізмів: **пилосос, троллейбус.**

Розглянувши складні іменники у романі «Щоденник страченої» Марії Матіос, встановлено, що використання композитів дозволяє письменниці збагачувати мову твору, давати суб'єктивну оцінку описуваним явищам, доповнювати сказане додатковою смисловою, функціонально-стилістичною інформацією.

Найбільшу групу іменників-композитів, які функціонують у романі «Щоденник страченої» становлять іменники на позначення осіб та з абстрактно-предметним значенням. Здійснений аналіз семантики і стилістичних функцій використання складних слів у романі Марія Матіос дозволяє стверджувати, що композити розкривають можливості художньої мови, та, зокрема, індивідуального стилю у створенні нових словесних образів. Ґрунтовне вивчення ідіостилію Марії Матіос – актуальне завдання наступних лінгвістичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції [монографія] / Л. Є. Азарова.— Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2000. — 222 с.
2. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика укр. мови/ І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К.: Унів. вид-во «Пультари», 2004. – 400 с.
3. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І.С. Олійник. — К : Вища школа, 1958. — 360 с.
4. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ В. О. Горпинич. – К.: ВЦ «Академія», 2004. – 336 с.
5. Клименко Н. Ф. Словотворча структура й семантика складних слів сучасної української літературної мови / Н. Ф. Клименко. — К. : Наук. думка, 1984. — 254 с.
6. Матіос М. Щоденник страченої/ М. Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2005. – 192 с.
7. Полюга Л.М. Українська абстрактна лексика XIV – першої половини XVII ст. / Л.М. Полюга. – К. : Наукова думка, 1991. – 240 с.
8. Сучасна українська літературна мова: Підручник – 2-ге вид. перероб. і допов. / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. – К.: Вища шк., 1997. – 493с.

Стадник Н.

Науковий керівник – к. філол. н. Вербовета О. С.

ДИНАМІКА ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО ІМЕННИКА ЖИТЕЛІВ С. СУЩИН ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Антропоніміка – розділ ономастики, що вивчає іменування людини, антропоніми. Об'єктами її вивчення є особове ім'я людини, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько та ін. [5, с. 25]. Людські імена є однією з найважливіших складових історії кожного народу, адже саме у них віддзеркалюється вірування, побут, традиції, духовність, історичні зв'язки та сподівання.

Мета статті полягає у виявленні динаміки чоловічих та жіночих імен жителів Теробовлянського району впродовж 1920–2018 рр. (на прикладі іменника с. Сущин) для того, щоб глибше і чіткіше простежити їх поширення, специфіку та особливості побутування. Матеріал зібрано за погосподарськими книгами села і загалом опрацьовано 463 оніми.

Актуальність дослідження зумовлена вивченням особливостей поширення імен у регіональному антропоніміконі для створення загальної картини українського іменника, а також не менш важливим є з'ясуванням ареалів поширення окремих імен і їх особливості вживання в діахронічному аспекті.

Наукове вивчення онімної лексики почалося порівняно недавно, з другої половини XIX ст. і вже в 60-х роках XX ст. цю лексику стали розглядати як складну самостійну систему, яка має свою внутрішню організацію, своє функціональне й семантичне навантаження і яка органічно входить до складу кожної національної мови, є її невід'ємною частиною, оскільки живе й змінюється разом з нею, піддаючись різним лінгвістичним та екстралінгвістичним чинникам [1, с. 22].

Власні імена кожного народу, який має уже сформовану складну систему ідентифікації особи, – це найстаріша антропонімічна категорія, що пройшла складний шлях еволюції. Ім'я – це знак, на основі якого ідентифікується та індивідуалізується особа [3, с. 395].